

RECEPCIJA SLOVENSKE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI MED ŠPANSKO GOVOREČIMI

Barbara Pregelj

Fakulteta za humanistiko, Nova Gorica

Moisés Selfa Sastre

Facultad de maestría, Universidad de Lleida, Lleida

UDK 821.163.6–93.03=134.1/.3

UDK 821.163.6.09Prap L.(460+469)

V prispevku proučujeva recepcijo slovenskih mladinskih avtorjev v špansko govorečih deželah, pri tem pa se osredotočava predvsem na popis, kontekstualizacijo ter pregledno analizo prevodov slovenskih mladinskih avtorjev v španščino in druge jezike Iberskega polotoka. Ti so po letu 2000 nastali v različnih literarnih sistemih: slovenskem, španskem in latinskoameriškem, pa tudi baskovskem in portugalskem. Na seznamu doslej prevedenih in objavljenih besedil v španščino je sedemnajst knjižnih naslovov enajstih avtorjev besedil, med katerimi po številu izstopa Lila Prap. Nekatere njene slikanice (*Zakaj?*, *1001 pravljica*) so izšle tako v Španiji kot Latinski Ameriki, zato bodo v prispevku predstavljene tudi poglavitev razlike med temi izdajami.

literarna recepcija, prevod, slovenska mladinska književnost, Lila Prap, španščina, euskeria, portugalščina

The article documents our investigation into the reader response to Slovene children's and youth literature in Spanish-speaking countries, with a focus on listing, contextualising, and a brief analysis of translations of Slovene authors into Spanish and other Iberian languages. These translations, which were all published after 2000, originated in various literary systems: Slovene, Spanish, Latin American, Basque, and Portuguese. At this moment we can only refer to translations of seventeen titles from eleven different authors, among which Lila Prap stands out in terms of number of translations. Some of her picture books (*Why?* and *1001 Stories*) have been published in Spain and in Latin America, and this article will accordingly also compare different editions of her work.

reader response to literature, translation, Slovene children's literature, Lila Prap, Spanish, Euskeria, Portuguese

Pričajoči prispevek je prvi poskus orisa recepcije slovenske mladinske književnosti v špansko govorečih deželah, predvsem v Španiji in na Iberskem polotoku ter v Argentini in Venezueli. Prevodov slovenskih mladinskih avtorjev v španščino je še vedno razmeroma malo, pa vendarle dovolj za evidentiranje temeljnih značilnosti njihove recepcije. V prispevku bova zato predstavila korpus prevedenih besedil ter ga skušala ovrednotiti, določiti temeljne posrednike, prevode slovenskih mladinskih

avtorjev umestiti v španski in latinskoameriški knjižni trg ter popisati in ovrednotiti najpoglavitnejše razlike med različnimi izdajami slovenskih izvirnikov, ki so izšle pri založbah v različnih izdajah. Pri tem se bova primerjalno naslonila na ugotovitve o recepciji slovenske literature (avtorjev, ki pišejo za »odrasle«) med špansko govorečimi, ki jih je v prispevku z enakim naslovom popisala Barbara Pregelj (2011).

Prevodi slovenskih (mladinskih) avtorjev v španščino

Prevodi iz slovenske literature nastajajo in se pojavljajo v (vsaj) treh različnih literarnih sistemih: slovenskem, španskem in latinskoameriškem.¹ V popisu v španščino prevedenih besedil, ki sega do leta 2008 in ga je pripravila Mojca Jesenovec (2011), je 171 naslovov, od tega 38 knjig, 26 objav v antologijah ter 107 revijalnih objav, priložnostnih objav in objav na svetovnem spletu. Do leta 2011 je število prevedenih naslovov precej naraslo, zato bi bilo omenjeni seznam treba razširiti z novimi 12 knjižnimi naslovi prevodov poezije, kratkih zgodb in romanov (Pregelj 2011: 242). Čeprav so na seznamu prevedenih tako kanonizirani kot uveljavljajoči se avtorji, na njem po letu 1989 (ko je prvič izšel prevod Bartolovega *Alamuta*, ki je doslej izšel v desetih izdajah pri različnih španskih založbah; letnica je pomembna tudi, ker pomeni začetek stalnega zanimanja za prevode slovenskih avtorjev med špansko govorečimi) z redkimi izjemami prevladujejo sodobnejši avtorji, ki jih izdajajo manjše založbe iz Španije (Madrida, Baskije) in Latinske Amerike (Argentina, Mehika), specializirane založbe (Visor, Hyperion), pa tudi velike založbe (Anagrama), ki v skladu s svojimi zmožnostmi tudi skrbijo za njihovo promocijo.

M. Jesenovec na svojem seznamu navaja 85 prevajalcev (od tega jih je večina prispevala le nekaj revijalnih objav), B. Pregelj pa prevajalce, ki so do leta 2011 podpisali vsaj tri prevode, razvrsti v dve večji prevajalski generaciji: starejše (Maria Francisca de Castro Gil, Vanda Čehovin, Darinka Čehovin, Juan Carlos Oven, Gregor Papež in Juan Octavio Prenz) ter aktivne, mlajše prevajalce (Marjeta Drobnič, Juan Pablo Fajdiga, Barbara Pregelj, Santiago Martín, Rea Novak, Julia Sarachu, Mojca Jesenovec, Xavi Farré, Alejandro Díaz del Real in Simona Škrabec²).

Tudi prevodi slovenskih mladinskih avtorjev nastajajo in se pojavljajo v (vsaj) treh različnih literarnih sistemih: slovenskem, španskem (kastiljskem, katalonskem in baskovskem), portugalskem in latinskoameriškem (argentinskem, venezuelskem). Korpus v španščino prevedenih besedil je začel nastajati po letu 2000, zajema pa 17 knjižnih naslovov enajstih različnih avtorjev besedil.

¹ Gre za različne države, v katerih delujejo različni knjižni trgi. Pojem latinskoameriškega literarnega sistema uporabljava po analogiji s pojmom latinskoameriška literatura, ki se, čeprav gre za književnosti različnih držav in okolij, dojema kot enovit pojem, četudi je obenem deležen številnih pomislikov.

² Simona Škrabec je najpomembnejša in izredno dejavna posrednica slovenske literature v Kataloniji ter tudi avtorica članka *Intercanvi literari entre Catalunya e Eslovènia* (2004), v katerem so popisani in analizirani slovensko-katalonski ter katalonsko-slovenski literarni stiki.

Prevodi v španščino, ki so nastali v slovenskem literarnem sistemu

V slovenski literaturi za odrasle in v mladinski književnosti podobno kot v večini perifernih in majhnih literatur³ vzgibi za prevajanje besedil nastajajo v literaturi sami (Ožbot 2006: 23). Prevodi slovenskih avtorjev za odrasle, ki nastajajo v Sloveniji, imajo večinoma promocijski značaj, pri katerem sodelujejo številne kulturne institucije (Javna agencija za knjigo, Društvo slovenskih pisateljev, Center za slovensko književnost), revije (*Verba hispánica*) in festivali (Lirikonfest). Prevodi besedil slovenskih mladinskih avtorjev, ki so izšli v Sloveniji, pa so posledica različnih, bolj razpršenih pobud, kot je razvidno tudi iz spodnjega seznama:⁴

Dostal, Manca	<i>Cabello por cabello</i> [prevod Erika Zorko]. Ig: Osnovna šola, 2010.
Jurčič, Josip	<i>El juicio del chivo de Monte Noble</i> [prevod in ilustracije Santiago Martín]. Ivančna Gorica: JSKD, 2009.
Mlakar, Amanda	<i>Las tres ratitas</i> [prevod Simona Janež]. Ljubljana: Lepa beseda, 2013.
Perko, Tina	<i>La jirafa Flor</i> [prevod Simona Janež]. Ljubljana: Lepa beseda, 2010.
Pikalo, Matjaž	<i>Misli dobro in modro/Think good and wise/Piensa bien y sabiamente</i> [prevod Polona Janežič]. Šmarje Sap: Buča, 2007.
Podgoršek, Mojiceja	<i>El regalo de cumpleaños más bonito</i> [ilustracije Mojca Sekulič Fo, prevod Simona Janež]. Ljubljana: Lepa beseda, 2010.
Simčič, Zorko	<i>El mago del valle encantado: libreto para opera en doce escenas.</i> Ljubljana: [s. n.], 2003.
Velušček, Anton	<i>Količarji z Velikega jezera/The Pile Dwellers from the Big Lake/ Količarji (los hombres primitivos que vivían en las chozas sobre pilotes) del Lago Grande</i> [prevod Saša Pušnar]. Ig: Društvo Fran Govekar, 2011.

Med prevedenimi naslovi je tudi Jurčičeve klasično besedilo *Kozlovska sodba v Višnji Gori*, ki ga je v prevodu Santiaga Martína (prevajalca, ki je podpisal tudi prevode Srečka Kosovela v španščini) izdala JSKD. Ostala prevedena besedila so napisali sodobnejši avtorji: besedilo Matjaža Pikala je v večjezični izdaji (za španski prevod je poskrbela Polona Janežič) izdala založba Buča, več knjig je izšlo tudi pri založbi Lepa beseda (Perko, Mlakar, Podgoršek), podpisala jih je Simona Janež, ki je poleg treh navedenih besedil podpisala še dva prevoda iz španščine. Prevod *Začarane doline* Zorka Simčiča je dostopen le v obveznih izdajah, Veluščovo besedilo pa le v sedmih slovenskih knjižnicah.

³ Obstaja povezava med mestom, ki ga v svetovni književnosti zaseda določena literatura, in številom govorcev, saj središčne literature praviloma niso literature majhnih narodov in obratno (Ožbot 2006: 23).

⁴ Vse sezname prevedenih knjižnih naslofov sva pripravila s pomočjo podatkov iz Cobissa in podatkov Pionirske – centra za mladinsko književnost in knjižničarstvo. Avtorja prispevka se za pomoč pri iskanju podatkov zahvaljujeva Tilki Jamnik.

Težko, celo nemogoče je raziskati domet teh izdaj: iz informacijskega sistema Cobiss je včasih težko pridobiti podatek o nakladi, v njem ni mogoče slediti izposoji teh knjig, podatki o številu prodanih izvodov pa tudi niso dostopni; španski viri (katalog španske nacionalne knjižice) teh knjižnih izdaj ne registrirajo.

Poleg navedenih so slovenskega avtorja v španščini izdali tudi v Italiji: knjigo *Francisco, nuestro hermano* Andraž Arka je v Assisiu leta 2009 izdala založba Porziuncola, za prevod in priredbo pa sta poskrbela Laura Simone in Natalio Saludes.

Prevodi slovenskih mladinskih avtorjev, ki so izšli na Iberskem polotoku

Čeprav so v španščino prevedeni skoraj vsi slovenski klasiki, se je med špansko govoreče slovenska literatura zares začela prebijati šele po letu 1989. Odtlej so v Španiji (v kastiljščini) med drugim izšli avtorji Drago Jančar, Andrej Blatnik, Aleš Debeljak, Brane Mozetič, Tomaž Salamun, Alojz Ihan in Boris Pahor, torej kanonizirani avtorji (Pregelj 2011: 243–245), v katalonščini pa v prevodu Simone Škrabec Aleš Debeljak, Drago Jančar in Boris Pahor (Škrabec 2004: 102).

Zanimanje za slovenske mladinske avtorje na Iberskem polotoku je novejšega datuma. Prvi prevod v katalonščino je izšel leta 2002, v kastiljščino 2006, v baskovščino 2007, v portugalščino pa 2008. Po dostopnih podatkih v galicijščino doslej ni prevedeno nobeno besedilo slovenskega avtorja ali avtorice. Na seznamu prevedenih mladinskih besedil, ki ga navaja v nadaljevanju, so tri besedila Lile Prap (v španškem in baskovskem prevodu) ter po en prevod Svetlane Makarovič (v katalonščino) in Cvetke Sokolov (v španščino).

Makarovič, Svetlana	<i>La tía Magda</i> [prevod Simona Škrabec]. Barcelona: Alfaguara, 2002.
Praprotnik Zupančič, Lilijsana	<i>¿Por qué?/[texto e ilustraciones Lila Prap; explicaciones científicas Jelka Pogačnik; prevod iz angleščine Jimena Licitra]</i> . Boadilla del Monte (Madrid): Ediciones SM, 2006.
Praprotnik Zupančič, Lilijsana	[Mil y un] <i>1001 ipuin</i> /Lila Prap [prevod A. Arana]. Vizcaya: Editorial Ibaizabal. Colección Albumak, 2007.
Praprotnik Zupančič, Lilijsana	[Mil y un] <i>1001 cuentos</i> /Lila Prap [prevod P. Rozarena]. Zaragoza: Edelvives, 2007.
Sokolov, Cvetka	<i>¡De noche nunca se sabe!</i> [S. l.] [ilustrado por Peter Škerl, prevod Iolanda Rabascall]. Malsinet, 2008 (Sant Boi de Llobregat: Reinbook Imprès).

Prevodi Lile Prap, ki so v španščini izšli pri uglednih španskih založbah, so nastali iz angleščine, prav tako prevod Cvetke Sokolov, saj prevajalka Iolanda Rabascall prevaja iz angleščine. Prevod *1001 pravljice* je najverjetneje nastal iz angleščine, prevod Svetlane Makarovič v katalonščino je podpisala ugledna prevajalka Simona Škrabec. To je tudi edino besedilo, ki je bilo prevedeno neposredno iz slovenščine.

Lilo Prap sta v Španiji izdali ugledni mladinski založbi SM in Edelvives: SM je ob izidu poskrbela tudi za prisotnost njenih knjig na prodajnih sejmih v Španiji in

Latinski Ameriki: leta 2006 je bila tako na madridskem knjižnem sejmu posebej izpostavljena njena avtorska sličica *Zakaj?* (časnik *El cultural*, 25. 5. 2006), ki je bila in je še deležna tudi pozornosti poznavalcev mladinske književnosti (predstavitev na spletnem portalu *Biblioabrazo*, 23. maja 2006; zapis o ilustratorjih slovenske mladinske književnosti na blogu *Donde viven los monstruos*, 28. aprila 2014).

Prevodi, nastali v latinskoameriškem literarnem sistemu

Slovenski izseljenci v Argentini so prevajali tudi slovenske literarne klasike, ki so izhajali v revijah *Duhovno življenje: slovenska verska revija/La vida espiritual: revista mensual religiosa* (F. Levstik, I. Cankar, F. S. Finžgar, S. Gregorčič, F. Milčinski) in *Meddobje/Entresiglo* (F. Balantič, T. Debeljak, B. Fatur, S. Gregorčič, M. Jakopic, G. Januš, V. Kos, T. Kuntner, S. Makarovič, K. Mauser, J. Menart, I. Minatti, F. Prešeren, V. Rode, D. Terseglav, V. K. Truhlar, R. Vodeb, D. Zajc, O. Župančič). Prva antologija, v kateri so bili predstavljeni slovenski avtorji, je *Recuerdos de Eslovenia: leyendas y poesías traducidas del esloveno y originales de Vanda Cehovin*, začetek novega zanimanja za prevajanje slovenskih avtorjev pa pomeni antologija *Poesía eslovena contemporánea: antología*, ki jo je izdala majhna založba iz Buenos Airesa Gog y Magog⁵ (Pregelj 2011: 245–246).

Zanimivo je, da slovenski izseljenci niso pokazali posebnega zanimanja za prevajanje slovenskih mladinskih avtorjev, zato je izmed klasikov v španščini (v revijalni objavi) dostopen le Levstikov *Martin Krpan*. Med sodobnejšimi avtorji na seznamu po številu objav ponovno izstopa Lila Prap, a je tudi v tem prostoru, kot je razvidno iz popisa prevedenih besedil, zanimanje zanjo opazno naraslo predvsem v zadnjih desetih letih.

Osojnik, Mojca	<i>La casa que quería un sol</i> [prevod v španščino Ana Burgert]. Buenos Aires: Unaluna, 2006 (Pcia de Buenos Aires: Printing Books).
Praprotnik Zupančič, Lilijana	[Mil y una] <i>1001 historias</i> /Lila Prap [ilustracije in besedilo; prevod v španščino Ana Burgert]. Buenos Aires: Unaluna (Avellaneda: Printing Books), 2006.
Praprotnik Zupančič, Lilijana	<i>¿Por qué?/Lila Prap</i> [ilustracije in besedilo; Jelka Pogačnik explicaciones científicas; prevod v španščino Ana Bugert]. Buenos Aires: Unaluna (Avellaneda: Printing Books), 2006.
Praprotnik Zupančič, Lilijana	[Mil y una] <i>1001 historias</i> /Lila Prap [ilustracije in besedilo; prevod Ana Burgert]. Caracas: Sicoben Distribuidora, 2009.
Praprotnik Zupančič, Lilijana	<i>¡¿Dinosaurios?!/Lila Prap</i> [ilustracije in besedilo; prevod Jeannine Emery]. Buenos Aires: Unaluna, 2010.
Praprotnik Zupančič, Lilijana	<i>¿Por qué? Perros/Lila Prap</i> [ilustracije in besedilo]. Buenos Aires: Unaluna.

⁵ Doslej je založba izdala tudi vrsto dvojezičnih pesniških zbirk: *Mariposas* Braneta Mozetiča, *El imán del poeta* Simona Gregorčiča, *El fin comenzará por los suburbios* Petra Semoliča, *La mujer ajenjo* Svetlane Makarovič, *Las odas inacabadas* Aleša Debeljaka, *La moneda de plata* Alojza Ihana, *Ventanas nuevas* Primoža Čučnika, *Puede pasar cualquier cosa* Jane Putrle in *No palabras* Taje Kramberger.

Tudi tokrat so prevodi večinoma nastajali iz angleščine: večino (kar pet) jih je podpisala prevajalka Ana Burgert, ki ni prevajalka z obširnim prevajalskim opusom; za prevod *Dinozavrov* je poskrbela Jeannine Emery, ki živi v Argentini ter prevaja v angleščino in iz nje.

Med založbami, ki so izdajale slovenske avtorje in avtorice, izstopa argentinska založba UnaLuna, manjša založba, ki po podatkih, dostopnih na spletni strani (www.unaluna.com.ar/default_nueva.asp), izdaja zgolj mladinsko literaturo, »izdaja pa knjige in zgodbe, ki spodbujajo duhovni in duševni razvoj otrok [...] in [skuša] najmlajše vpeljati v svet branja preko tem, ki spodbujajo miselno neodvisnost, veselje do učenja in sprejemanje drugačnosti«. Slikanice Lile Prap, ki so jih izdali, se skladajo z založniško politiko (izšle so v zbirki *Nekaj več kot le zgodbe*), ki jo tudi sicer zanimajo slovenski avtorji (Mojca Osojnik) in avtorji evropskega vzhoda (med drugim so izdali tudi po eno besedilo Svetlana Junakoviča in Leva N. Tolstoja).

Slikanice Lile Prav so bile tudi v Latinski Ameriki deležne odziva v strokovnih krogih: za revijo *Imaginaria*, petnajstdnevnik, ki se posveča vprašanjem mladinske književnosti, je slikanico *Zakaj?* priporočila Paula Bombara. Pozornost je vzbudilo tudi avtoričino potovanje v Argentino, ko se je leta 2012 predstavila v knjigarni El Ateneo Grand Splendid ter obiskala knjižni sejem in amazonski pragozd (spletни portali Leeme un cuento, Slovenia danes).

Zakaj? in *1001 pravljica* sta izšli tudi v Braziliji, v Sao Paolu pri založbi Biruta (leta 2008 slikanica *Por qué?* in 2009 slikanica *1001 histórias*).

Lila Prap na obeh straneh Atlantika

Avtorske slikanice Lile Prap ponujajo redko priložnost, da primerjamo prevode v različnih španskih izdajah z obeh strani Atlantika. Za prevodoslovno analizo sta najzanimivejši slikanici *Zakaj?* in *1001 pravljica*, saj je prva izšla kar v treh španskih izdajah, druga pa v dveh.

Razlike med izdajami so precejšnje in bi si zaslužile več pozornosti, kot jim je lahko odmeriva v okviru tega prispevka, strniti pa jih je mogoče v naslednjih nekaj ugotovitev:

- Izdaje vsebujejo pričakovane razlike med polotoško in ameriško španščino. Te razlike zadevajo predvsem rabo časov (dovršni sedanjik, preteklik) in razlike v besedišču.
- Ameriški izdaji slikanice *Zakaj?* sta se načrtno oddaljili od izdaje, ki je izšla v Španiji.
- Izdaje v španščini večkrat precej odstopajo od slovenskega izvirnika (v slikanici *Zakaj?* je večkrat zamenjan vrstni red povedi pri »domišljijskih« odgovorih).
- Povsem drugače se v obeh slikanicah berejo uvodna bralska vodila, ki jih je prispevala avtorica: besedila v slovenščini brez didaktičnih poudarkov predvsem spodbujajo otroško radovednost in ustvarjalnost, ton španskih izdaj je bolj pokroviteljski že v nagovoru mladih bralcev, pa tudi v samem besedilu: *1001 historias* bralcu denimo ponuja pomoč, ki je v slovenski *1001 pravljici* ni; venezuelski in

argentinski *¿Por qué?* pa otrok ne spodbuja, naj si izmislijo svoje živali, pač pa jih »prosi, da jih, če se jim živali zdijo problematične, narišejo po svoje«.

- Precej (tudi pomenskih) odstopanj je še zlasti med prevajalskimi rešitvami pri domišljijskih odgovorih v slikanici *Zakaj?*, predvsem pri tistih, ki so bolj pogovorni, kjer so besedila v španščini večkrat povsem drugačna.

Naj zato ta kratki pregled slovenske mladinske književnosti med špansko govorečimi strneva z ugotovitvijo, da tudi slovenska mladinska književnost, predvsem kratke sodobne pravljice, za ta prostor očitno postaja vse zanimivejša. To še posebej velja za avtorske slikanice, med avtorji izstopa Lila Prap, ki jo je mogoče prebirati v različnih izdajah na obeh straneh Atlantika. Za razliko od prevodov iste avtorice v angleščino, kjer očitno ena založba skrbi za distribucijo na obeh straneh Atlantika (North South, Kane/Miller Book Publishers) in kjer je plaz prevodnih objav sprožila Mladinska knjiga s prevodom slikanice *Zakaj?*, ki ga je leta 2003 podpisala Lili Potpara, se španski prevodi med seboj tudi močno razlikujejo. To razkriva podomačitvene težnje založnikov v špansko govorečih deželah, obenem pa tudi osebnejši odnos in večjo pripravljenost, da slovensko mladinsko avtorico (in s tem literaturo) približajo svojim bralcem.

Literatura⁶

Donde viven los monstruos: <http://romanba1.blogspot.com/search/label/Literatura%20Infantil%20Eslovena>

JESENOVEC, Mojca, 2011: *Bibliografía de traducciones de literatura eslovena a las lenguas de la Península Ibérica hasta el año 2008/Bibliografija prevodov slovenske literature v jezike Iberskega polotoka do leta 2008*. Ljubljana: Center za slovensko književnost/Centro para la literatura eslovena.

La gran feria para los niños. *Elcultural*: www.elcultural.es/version_papel/LETRAS/17309/_La_gran_Feria_para_los_ninos

Leeme un cuento: www.leemeuncuento.com.ar/Lila-Prap-visita-la-Argentina.htm

OŽBOT, Martina, 2006: Slovensko-italijanski kulturni odnosi skozi prizmo književnega prevajanja. Barbara Pregelj (ur.): *Literatura v večkulturnem položaju in ustvarjalno delo Jolke Milič*. Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici. 21–26.

Por que Lila Prap. *Biblioabrazo*: <http://biblioabrazo.wordpress.com/2011/05/23/%C2%BFpor-que-lila-prap/>

PREGELJ, Barbara, 2011: Recepција slovenske literature med špansko govorečimi. Alojzija Zupan Sosič (ur.): *Sodobna slovenska književnost. Obdobja 29*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 239–246.

Recomendados. *Imaginaria 22*: www.imaginaria.com.ar/22/1/recomendados.htm

Slovenija danes: www.slovenija-danes.slovenci.si/nagrajenka-presernovega-sklada-navdusila-v-argentinu

ŠKRABEC, Simona, 2004: Intercamvi literari entre Catalunya i Eslovènia. *Quaderns, Revista de traducció* 11. 89–104.

UnaLuna: www.unaluna.com.ar/default_nueva.asp

⁶ Navajava le sekundarno literaturo in spletnе vire, saj je primarna literatura navedena že v seznamih prevedenih besedil.